

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрвич</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKT LARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКISTONDA ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O’RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O’ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O’ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O’ZBEK TILLARIDA SO’Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro’ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN’ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o’g’li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O’ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG’ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudonazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARD A BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA SHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300

12.00.00 – LAW

<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336

13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES

<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

LINGUOCULTURALOGICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"

Qulmamatova Muattar Otabek qizi

Teacher of the Department of "Foreign Language Theory and Methodology" of the Termez State Pedagogical Institute

E-mail: muattar9594@mail.ru

Abstract. This article emphasizes the importance of the concept of concept not only in linguistics and cultural studies, but also in cognitive linguistics. In particular, the linguocultural aspect of the concept of "wealth" is studied. The material and spiritual aspects of this concept are considered. Opinions about this concept in different ethnic cultures are analyzed.

Keywords: linguoculturology, concept, culture, linguoculturological analysis, spirituality, linguoculturological nature, language, linguistics, mining, linguoculturological studies, mining, material wealth, spiritual wealth.

"BOYLIK" KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI

Qulmamatova Muattar Otabek qizi

Termiz davlat pedagogika institute, Xorijiy til nazariyasi va metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada nafaqat lingvokulturologiyada balki kongnitiv tilshunoslikda ham konsept tushunchasining muhimligi ta'kidlanadi. Shu jumladan, "boylik" konseptining lingvomadaniy jihatdan o'rganiladi. Bu tushunchaning moddiy va ma'naviy tomonlari ko'rib chiqiladi. Turli etnos madaniyatida ushbu konsept haqida fikrlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, konsept, madaniyat, lingvokulturologik tahlil, ma'naviyat, lingvokulturologik xususiyat, til, tilshunoslik, ma'daniyatshunoslik, lingvomadaniyatshunoslik, ma'daniyat, moddiy boylik, ma'naviy boylik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N28>

Kirish. Lingvokulturologiya – lingvomadaniy kompetentsiyani shakllantirishni o'z ichiga oladi, bu madaniyat haqidagi bilim va ko'nikmalar tizimi va ulardan ma'lum bir kommunikativ vaziyatda foydalanish qobiliyatidir. Til madaniyatining asosiy vazifalari til tushunchalarining shakllanishiga madaniyatning ta'sirini o'rganish, ularni turkumlash, turli madaniyatlar tushunchalarini solishtirish va hokazolarni o'z ichiga oladi. Eng umumiy ma'noda, lingvomadaniyatshunoslikning maqsadi madaniyatni o'rganish va tavsiflashdan iboratdir. Konsept tushunchasini ko'plab olimlar turlicha talqin qiladi, ba'zi konsepti – amaliy falsafadagi bir tushuncha deb qarasa, ba'zilar uni biron tushuncha haqida ideal, inson tasavvuridagi obrazlar deb qaraladi.

Lingvokulturologiyada til asosiy konseptlarni, ya'ni tushunchalarni shakllantirishning asosiy usullaridan biri hisoblanadi. Kontseptsiya orqali so'z inson ongiga, uning boshqa leksik

birliklar bilan o'zaro ta'siri sodir bo'lgan dunyoning lingvistik tasviriga kiradi. Dunyoning lingvistik aksini ilmiy-lingvistik tavsiflashda xalq ongidagi ma'naviy meros, tevarak-atrofdagi olamni bilish natijalari, lingvistik rasm va milliy mentalitetni shakllantiruvchi tushunchalar markaziy kategoriya hisoblanadi. Kontseptsianing mohiyatiga oid tadqiqotchilarning fikr-mulohazalarini umumlashtirib, shuni xulosa qilishimiz mumkinki, lingvomadaniy yondashuv doirasida tushuncha ko'p qirrali aqliy shakllanish bo'lib, u o'z ichiga qiymat, kontseptual va obrazli elementlarni oladi. Madaniy kontseptsianing zamonaviy fan uchun yuqori tadqiqot salohiyatiga ega bo'lgan bir qator boshqa an'anaviy psixik birliklardan tubdan farqi shundaki, kontseptsiya o'zining barcha ko'p qirraliligi bilan vakillik ob'ektiga nisbatan qadriyat munosabatining ustuvor ahamiyati bilan tavsiflanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Konsepsiyani tushunishning lingvokognitiv va lingvomadaniy yondashuvlari bir-birini istisno qiluvchi xususiyatlarga ega emas. Zero, tushuncha shaxs ongidagi ruhiy shakllanish sifatida jamiyatning kontseptual sohasiga, ya'ni madaniyatga chiqish yo'li ekanligi isbotlangan; shu bilan birga, madaniyat birligi vazifasini bajaruvchi kontseptsiya shaxsning mulkiga aylangan jamoaviy tajribasi hisoblanadi. Shuning uchun, bu yondashuvlar orasidagi yagona farq ularning shaxsga nisbatan vektoridir: madaniyatdan individual ongga yo'nalish lingvomadaniy tushunchaga xos bo'lib, individual ongdan madaniyatga yo'nalish esa lingvokognitiv tushuncha hisoblanadi. Ushbu differentsiatsiya aloqaning generativ va izohli modellari bilan taqqoslanadi va vektor bo'linishining bir turi, aslida, faqat tadqiqot usuli, lekin aslida yuqorida tavsiflangan harakat integral ko'p o'lchovli jarayondir [3]. V.I.Kerasikning fikriga ko'ra lingvokulturologiya va kognitiv tilshunoslik bir biri bilan uzviy bog'liq.

Garchi ushbu atama kognitiv tilshunoslik va lingvokulturologiya uchun ham muhim kategoriya hisoblansada, uning ushbu fanlardagi izohi farqlidir. Ushbu termin tilshunoslikda o'tgan asrning 80-yillariga qadar tushuncha so'ziga sinonim sifatida ishlatilgan bo'lsa, bugungi kunga kelib uning izohi tushuncha terminiga nisbatan kengayganini ko'rish mumkin. Kontsept tushunchasi deyarli barcha atoqli tilshunoslar tomonidan keng tadqiq qilinib, ularning barchasi ushbu tushunchani turlicha individual tarzda talqin qilishadi. Y.A.Stepanov va S.A.Askoldovning fikri bir biriga juda yaqindir, ular kontseptni "mantiqiy kategoriya" sifatida talqin etishadi. Ya'ni Askoldovning fikricha "kontsept bu madaniyat elementlaridan birining kishi tafakkurida shakllangan shaklidir, xuddi shu shaklda madaniyat kishining mental dunyosiga kirib boradi". Yana bir rus tilshunosi V.A.Maslova kontsept ma'nosiga ko'p qirrali tuzilma sifatida qarab, nafaqat til egalari tomonidan o'ylanadigan, balki ular o'zlari his qiladigan hayajon, baho, milliy obraz va konnatatsiyani o'z ichiga olishini ko'rsatadi. Kontsept tuzilishida o'zgacha nuqtai nazar borligini ta'kidlaydi. Kontsept markazida qadrilik turishi, u madaniyat tadqiqiga xizmat qilishi, madaniyat asosida aynan qadrilik prinsipi yotishini ham o'z fikrlarida bayon etgan. Qolaversa, har bir kontsept murakkab mental uyg'unligi, ma'noiy tuzilishidan tashqari insonni ifodalayotgan obyektga munosabati va umuminsoniy yoki umumiy, milliy-madaniy, ijtimoiy, til egalari tegishli, shaxsiy individual komponentlarni o'z ichiga olishini ta'kidlaydi. V.A.Maslova kontsept deganda borliqning asosiy elementlarini nazarda tutadi, ularni yaratishda lingvomadaniy hamjamiyat uchun ham, til shaxsi uchun ham muhim bo'lgan madaniy xususiyatlar katta rol o'ynaydi. Olim mavhumligi bilan ajralib turadigan vijdon, qismat, iroda, gunoh, vatan kabi atamalarni asosiy madaniy kontseptlar hisoblanadi. Xalqning lingvistik

ongida madaniyatning asosiy tushunchalari deb ta'kidlaydi. V. A. Maslova esa ushbu tushunchalarni o'rganishning yuqori darajada dolzarbligini doimo muhim deb hisoblaydi [5].

Ko'plab olim va olimalarning asarlari lingvokulturologiya doirasidagi tushunchalarni o'rganishga bag'ishlangan. Shu jumladan, Y.S.Stepanov, N.D.Arutyunova, V.I.Karasik, V.A.Maslova, G.Vorkachev, A.P.Babushkin va boshqalar. Bu yo'nalishda ko'plab ilmiy ishlar olib borilgan.

Lingvomadaniy konsept barcha til egalari uchun dunyoqarash modeli vazifasini o'taydi. Lingvomadaniy konsept milliy xarakterning shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi madaniyat vositasi hisoblanadi. Lingvomadaniyatda madaniyat konseptlari alohida tadqiq etiladi. Madaniyatning asosiy konseptlari jamoaviy til ongida muhim ahamiyat kasb etadi. Madaniyatning asosiy konseptlari deganda mavhum otlar, xususan, vijdon, taqdir, qismat, iroda, gunoh, qonun, erkinlik, ziyolilar, vatan tushuniladi. O'zbek tilshunosligida ham "konsept" tushunchasi turli talqinga ega. Masalan, Sh.Safarov "moddiy dunyo idroki ayni paytda idrok etilayotgan predmet- hodisalar haqida tushunchaning tug'ilishini, keyinchalik ushbu tushuncha mental namuna konsept sifatida shakllanib, moddiy nom olishi"ni ta'kidlaydi .

Muhokama. Lingvokulturologiya maxsus fan sohasi sifatida zamonaviy tilshunoslikda bir qancha sermahsul tushunchalarni keltirib chiqardi:lingvokulturema,madaniyat tili, madaniy matn,madaniyat konsepti,lingvomadaniy paradigma, madaniy salohiyat, madaniy meros va hokozalar. Zamonaviy tilshunoslikning dolzarb mavzularidan biri bu –konseptdir. Bu termin kognitiv tilshunoslik va lingvokulturologiyaning muhim kategoriyalaridan biri hisoblanadi.Konsept atamasi kognitiv tilshunoslik va lingvokulturologiya uchun ham umumiy atama bo'lsada, ikkala fan uchun ham ikki xil tushunchani anglatadi. Ayni paytda tilga antroposentrik yondashuv tilshunoslik sohasining eng so'ngi yutuqlarini o'zida mujassam etib,mustaqil paradigma sifatidagi maqomini tobora mustahkamlab bormoqda. Ko'plab tadqiqotchilarning e'tirof etishicha, kognitiv tilshunoslik va lingvokulturologiya antroposentrik paradigmaning yetakchi yo'nalishlari hisoblanadi. O'tgan asrning so'ngi choragida o'zining ilk qadamlarini qo'ygan kognitiv tilshunoslik XXI asr boshidayoq lingvistikaning peshqadam sohalariidan biriga aylanib ulgurdi. Zamonaviy kognitiv tilshunoslikning vujudga kelishi amerikalik olimlar J.Miller, J.Bruner, J.Lakoff, R.Langaker, R.Jakendoff va boshqalarning ilmiy ishlari bilan bog'lanadi. Kognitiv tilshunoslik tilni falsafadagi bilish nazariyasi bilan bog'lab, uning hosil bo'lishidagi psixologik,biologik va eyrofiziologik jihatlarning ijtimoiy,madaniy va lisoniy hodisalar bilan uzviy aloqasini ilmiy tadqiq etuvchi soha hisoblanadi. Lingvomadaniy konsept rus tilshunosligida "konsept" tushunchasi XX asrning birinchi choragidafaylasuf S. Askaldov tomonidan ilmiy muomalaga kiritiladi. S.Askoldovning qarashicha, konseptlar vositasida turli millat vakillari muloqatga kirishadi, shunga ko'ra, konseptlarni yaratish va idrok qilish ikki tomonlama kommunikativ jarayon hisoblanadi.Lisoniy makonda mavjud bo'lgan bunday tizim dunyo milliy nazariyasining o'ziga xosligini belgilaydi. XX asrning birinchi choragida konsept haqida mulohazalarga tanqidiy yondashinildi.Faqat 80- yillarga kelib, bu terminga ehtiyoj qayta paydo bo'ldi. Y.S.Stepanov o'zining tadqiqotlarida mental shakllanishning mohiyatini ochishga harakat qilib, konsept so'zining e'timologiyasiga murojaat qiladi. "Konsept" lotin tilidagi conceptus- tushuncha so'zining kalkasidir. O'zbekistonda ham bu soha bo'yicha turli xil tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, olima Sh. Usmonova ta'kidlashicha konsept lingvokulturologiyada eng faol qo'llanuvchi birlik sanaladi. Konsept lingvomadaniy birlik sifatida u yoki bu xalq madaniyatining o'ziga xos jihatlarni ifodalaydi [11].

Professor N.Mahmudov lingvokulturologiyada konseptning o'rganilish xususiyatlarini shunday yozadi: "Lingvokulturologik tadqiqotlarda aynan konseptning ifodalanish muommolariga juda katta e'tibor qaratilmoqda, internet materiallari bilan tanishganda, masalan, rossiyadagi tilshunosliklarda bu yo'nalish nihoyatda keng tarqalganligini ko'rish mumkin, bu boradagi ishlarni sanab, sanog'iga yetish mushkul. Hatto so'nggi yillarda yoqlangan nomzodlik dissertatsiyalarining juda katta qismi aynan u yoki bu tilda konseptning lingvokulturologik tadqiqiga bag'ishlangan" [4].

Biroq, ikki fan - tilshunoslik va madaniyatshunoslik chorrahasida olib borilgan tadqiqotlarda "kontsepsiya" atamasining roli va o'rnini to'g'ridan-to'g'ri ko'rib chiqishdan oldin, qisqacha tarixiga e'tibor qaratish muhim. Bunda buyuk rus olimlarining o'rnini katta. N. D. Arutyunova kontsepsiyani kundalik falsafaga bog'laydi va uni din, milliy qadriyatlar va an'analar, folklor o'zaro ta'sirining noyob natijasi deb biladi. Tadqiqotchi kontsepsiyani xalqning ma'naviy madaniyatini yuksaltiruvchi tilda mustahkamlangan dunyoqarash atamalarining analogi sifatida qaraydi [1].

Shuni ta'kidlash kerakki, lingvomadaniyatshunoslikning fan sifatida ishonchli tarzda shakllanishi va jadal rivojlanishi ma'lum darajada "lingvomadaniyat tahlili" atamasining umumlashtirilgan ta'rifining yo'qligiga sabab bo'ldi. Xususan, E.I.Zinovyeva va E.E.Yurkovlar bu atama orqali turli usullarni: lug'at yozuvlarini qo'llash, nutq va kontseptual tahlillar va boshqalarni nazarda tutadi [12].

Boylik konsepti kambag'allik konsepti bilan uzviy aloqador : boylik - hayotning maqsadi, boylik - kuch va hukmronlik, boylik – erkinlik, boylik – qullik, boylik – pul, boylik – fazilat, boylik - status (maqto'v), boylik - xudbinlik yoki ma'naviyat, boylik – halollik, boylik - aql-idrok belgisi. Qashshoqlik xuddi shunday ko'rib chiqiladi: qashshoqlik – fazilat, qashshoqlik – erkinlik, qashshoqlik – qullik, qashshoqlik - kuch va hukmronlik, qashshoqlik – pul, qashshoqligi – halollik, qashshoqlik - yovuz illatdir. Boylik konseptini turli xil maqol, matal va turli xil matnlarda keng ma'noda qo'llaniladi. Boylik axloq bilan uzviy bog'liqdir. Aflotun uchun boylik fazilat bilan mos kelmaydi. Agar foyda olish istagi hukmron bo'lsa, unda fazilat tekislanadi. Tsitseron qizining turmushga chiqishi haqidagi savolga, uni halol, ammo kambag'al odamga yoki unchalik odobli bo'lmagan, ammo badavlat odamga uylantirasizmi degan savolga javob bergan. Femistokni misol qilib keltiradi: "Men shaxsan pulli axloqsiz odamdan ko'ra pulsiz odamgarchiligi bor insonni afzal ko'raman." Ushbu misolda biz quyida muhokama qilinadigan "boylik-qashshoqlik" va "halollik-insofsizlik" qarama-qarshiligini ko'ramiz. Tsitseron misolidan biz boy va insofsiz bo'lishdan ko'ra halol bo'lish, lekin boylikka ega bo'lmaslik yaxshiroq degan xulosaga keldik. Boylik insonga yomon ta'sir qiladi, uni quliga aylantiradi. Lekin ba'zi manbalarda boylik ijobiy ma'noda ham qo'llaniladi. Boylik tushunchasiga quyidagi formulalar orqali murojaat qilishimiz mumkin: "boylik - mavqey (maqto'v)" va "qashshoqlik - yovuzlik va yomonlik". Platonga ko'ra oligarxiya ikki qutbli davlatdir, ya'ni boylar va kambag'allar davlatini ifodalaydi. Boylarni hayratga soladi, yuqori lavozimlarga tayinlaydi, maqtaydi. Jamiyatdagi sharaf insonning ahvoliga bog'liq. Mulkiy malaka hamma narsaning asosi bo'lib, norma va qonunga aylanadi. Bunday davlat tuzumida qashshoqlik qoralanadi va kamsitiladi, eng katta yomonlik o'z mol-mulkini sotish deb hisoblangan, bunda odam kambag'al va tilanchiga aylanadi deb qo'rqishgan. Shuning uchun ikkala tushunchani ham turlicha ko'rib chiqish mumkin: moddiy va nomoddiy nuqtai nazardan. Agar boylik moddiy nuqtai nazardan ko'rib chiqilsa, u moddiy narsalar bilan bog'liq bo'lib, bu o'z navbatida insonning mavqeini va

unga ega bo'lgan kuchni ko'rsatadi. Boylik mahsuli sifatida kuch ikkinchisini moddiy bo'lmagan nuqtai nazardan ko'rib chiqishga imkon beradi va qashshoqlik hokimiyatning yo'qligi deb hisoblanadi. Qolaversa, boy odamni hayratga solsa, uning hurmati bor. Bu yerdan biz quyidagi formulani olamiz: erkinlik –hurmat-hukumat.

Natijalar. Lingvokulturalogiya jamiyatning zaruriy tarkibiy qismi bo'lgan madaniy ma'lumotlarni ochib beradi. U tilshunoslikning bir qismi bo'lgan frazeologik va paremiologik birliklarni o'z ichiga olgan barqaror til shakllarida mavjud. Frazeologiya maxsus tilshunoslik predmeti bo'lib, rus tilshunosligida 40-yillardan boshlab shakllana boshladi. XX asr, g'arbda esa tilshunoslikning alohida bo'limiga hali ajratilmagan. Paremiologiya folklor tahlilining emas, balki tilshunoslikning predmeti sifatida faqat XX-asr oxirida e'tiborni tortdi. Mahalliy va jahon tilshunosligida paremiologik birliklarni batafsil o'rganish obyektga aylandi.

Har bir etnik guruhning kontseptual sohasini tashkil etuvchi va nafaqat lingvistik shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uchun, balki butun lingvomadaniy hamjamiyat uchun muhim bo'lgan asosiy tushunchalar (konstantlar) milliy madaniyat uchun eng barqaror va ahamiyatli hisoblanadi [6]. Shuningdek “ boylik” tushunchasi o'zbek tilida mo'l-ko'lchilik ma'nosini ifodalaydi. Albatta , bu moddiy boylikka nisbatan ishlatiladi. O'zbek xalqida boylik tushunchasi ko'proq ma'naviy jihatdan ota-ona, farzand kabi ma'nolarni ifodalab keladi[2]. Buning isboti sifatida quyidagi o'zbek xalq maqollarini misol keltirsak bo'ladi. *Davlatning –ota-onang, Savlatning o'g'il-qizing. Davlatning boshi farzand. Davlatning –ota-onang. Davlatning –o'g'ling-qizing. Farzanding – davlatning, Fazilating-ziynating. Ota-ona borliging, Yaxshi xotining –davlatning. Otang-onang – davlatning, Farzanding- savlatning.* Boylik tushunchasi *davlat* konsepti bilan ifodalangan [7].

Boylik konsepti *sog'lik* va *bilim* ma'nosini ham ifodalaydi. *Salomatlik tuman boylik. Sog'lig'ing- boyliging. Sog'lik- tuman boylik. Sog'lik – ulug' boylik. Sog'lik bo'lsa – boylik kelar. El sog'ligi –el boyligi. Aqli baxt topar, Baxt bilan taxt topar.* O'zbek ma'daniyatida boylik konsepti ma'naviy jihatdan qadrlanadi.

Ingliz madaniyatida “wealth” “rich” kabi so'zlar bilan boylik konsepti ifodalandi. Ingliz sotsiumi boylikni erkinlik, kuch, hukmdorlik, moliyaviy barqarorlikda deb biladi. Quyidagi paremiologik birliklarda buning isbotini ko'rishimiz mumkin. *The wealth of the rich is their fortified city, but poverty is the ruin of the poor* (Boylarning boyligi ularning mustahkam shahri, qashshoqlik esa kambag'allarning xarobasidir). Bu ingliz maqoliga ekvivalent sifatida quyidagi o'zbek maqolini misol keltirishimiz mumkin. *Boy bo'lsang kunda hayit, kunda to'y, Yo'q bo'lsang kunda Hasrat, kunda o'y.* Ushbu maqolda ingliz xalqida moddiyat ya'ni shahar, saroy mustahkamligi haqida aytilib kuch va hukmdorlikni aks ettirgan. O'zbek paremiyasida esa hayit- bayram, xursandchilik, mo'l-ko'lchilik ma'nosida qo'llanilgan. Bunda, boylar uchun har kun xursandchilik, to'qlik ya'ni ma'naviy boylikning afzalligi aks etgan.

Ingliz xalqidagi mashhur paremiyalardan biri: *It is riches of the mind only that make a man rich and happy* (Insonni faqat aql –boy va baxtli qiladi). Bu maqolda aqli boy odamning moddiy boyligi ham baxti ham bo'ladi ma'nosida kelgan. Huddi shu ma'noda o'zbek xalqida ham maqol bor. *Aqli baxt topar, Baxt bilan taxt topar.* Aqli-farosatli inson uni baxtli qiladigan sevgan ishi bilan shug'ullanadi, bu esa unga taxt ya'ni moddiy boylik keltiradi.

Boylik har bir individual [8] uchun har xil ma'noni ifodalaydi. Lekin boy odamlar boylik nima bilan o'lchanishini bilishadi. Boylik aslida pul bilan emas, balki boylik vaqt bilan o'lchanadi. Vaqtini behuda sarflagan inson na farovonlikka, na ilmga erisha oladi. Shunday

ekan, “boylik” va “qashshoqlik” tushunchalarini o‘rganishimizga qaytsak, ular haqidagi ma’lum g‘oyalar inson ongiga singib ketgan, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Shunday qilib, boylik va qashshoqlik bilan bog‘liq holda, insonning fikrlari, his-tuyg‘ulari va xatti-harakatlariga ta’sir qiluvchi o‘ziga xos arxip mavjud. Buning yordamida turli davrlarga xos bo‘lgan bir qator umumiy g‘oyalar o‘rnatiladi. Ushbu ishda biz o‘rganilayotgan va yagona arxipga qaytadigan tushunchalarga xos bo‘lgan asosiy xususiyatlarni aniqlashga, shuningdek, boylik va qashshoqlikni idrok etishda qanday o‘zgarishlar sodir bo‘lganligini kuzatishga harakat qilamiz.

Xulosa. Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, “boylik” konseptini ifodalovchi maqollarni lingvokulturologik jihatdan tahlil qilganimizda ingliz va o‘zbek madaniyatida boylik tushunchasi keng ma’noda qo‘llanishiga amin bo‘ldik. Paremiyalar – tili o‘rganilayotgan mamlakatlarning madaniyatlarini o‘rganishda katta hissa qo‘shadi. Bunda lingvokulturologiya – muhim ahamiyatga ega. Ushbu fan hozirgi zamon tilshunosligida o‘ta tez suratlarda rivojlanib, tilshunoslikda alohida o‘ziga xos bo‘lgan o‘rinni egallab bormoqda. O‘zbek va ingliz xalqlari pand-nasihat-u naqlarga boy millatlar hisoblanadi. Ajdodlarimiz qadim-qadimdan o‘zining hayotiy qiyinchiliklariga-mehnat tashvishlari, g‘am-anduhi, rohat-farog‘ati, g‘olibligi va mag‘lubiyati, urf-odatlar-barcha barchasini maqol va matallarda oynadagidek ko‘rsatib keladi. Millatning til boyligi-uning rangdor, serjilo leksikasining frazeologiya qatlamining boyligi bilan ham o‘lchanadi. Maqollar elatning milliyligi, udumlari asriy tajribalar asosida chiqargan xulosalarini o‘zida aks ettiruvchi xalq og‘zaki ijodi namunasi hisoblanadi. Maqollarda ma’lum ma’noda xalqning madaniyati ko‘rsatiladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Арутюнова, Н. Д. Введение // Логический анализ языка: Ментальные действия: сб. статей. / Под ред. Н. К. Рябцевой. - М.: Наука, 1993. 176 с
2. Ibragimova Hilola Bahodirjon Qizi, &To‘lqinova Maftuna Hasan qizi. (2023). DEBATE TECHNOLOGY AS AN INTERACTIVE FORM OF TEARNING IN ENGLISH CLASSES. Journal of Integrated Education and Research, 2(4), 56–59. Retrieved from <https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/966>
3. Карасик, В.И. Языковые ключи / В.И. Карасик. - М.: Гнозис, 2009.117 с.
4. Маҳмудов Н. Тилнинг мукамал тадқиқи йўллари излаб// Ўзбек тили ва адабиёти-Т.:2012, 3-16-Б
5. Маслова В.А. Лингвокултурология.—М.:»академия», 2001.-с.208.
6. QulmatovaMuattar Otabek qizi. (2023). The Role of Concept in Linguistics. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(10), 50–53. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/AJRCS/article/view/1861>
7. QulmatovaMuattar Otabek qizi. (2023). TRANSLATION PROBLEMS OF MEDICAL TERMS. International Journal of Advanced Research in Education, Technology and Management, 2(4), 39–46. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7796602>
8. QulmatovaMuattar Otabek qizi, Safarova Farida Normurotovna (2021). The Features of a Good Translator in Translating Medical Terms. Analytical journal of education and development, (2181-2624) <https://www.sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/526/505>
9. Сафарова, Д. А. (2018). ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТОПОНИМОВ В РУССКОМ И УЗБЕКСКИХ ЯЗЫКАХ. Гуманитарный трактат, (37), 26-27.
10. Soatmurodova Shoxista Zafar qizi. (2023). ANALYSIS OF THE BORROWINGS RELATED TO THE FIELD OF “ATTAR” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. Best Journal of Innovation

- in Science, Research and Development, 95–97. Retrieved from <https://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/966>
11. Ш.Усмонова. Лингвокултурология. Дарслик. Т.2019 б-43- 44.
 12. Зиновьева, Е. И., Юрков Е. Е. Лингвокультурология: теория и практика. СПб.: МИРС, 2009. 101 с.
 13. Yadigarova Sitora Bahramovna. (2023). Analysis of Clothing Component Proverbs in English and Uzbek . American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(10), 353–356. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2017>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).